

FRI-2G.408-1-LLA-03

CROSS-CURRICULAR CONNECTIONS IN MUSIC EDUCATION AT THE PRIMARY LEVEL OF GENERAL EDUCATION SCHOOLS⁵

Senior Assist. Prof. Milena Velikova, PhD

Department of Bulgarian Language, Literature, History and Art

Faculty of Natural Sciences and Education

University of Ruse “Angel Kanchev”

Phone.: +359 887 69 29 60

E-mail: mvelikova@uni-ruse.bg

Abstract: *The shared opinion of university lecturers, teachers in general education schools, parents, and specialists from various professional fields is that the Bulgarian educational system does not meet the needs of today’s generation of students. Students themselves also become demotivated when studying subjects they consider irrelevant to their future lives and professional development. Among specialists and in society at large, it is argued that the curriculum is highly academically oriented, which leads to a loss of interest and further demotivation on the part of students. Instead of abstract knowledge, students need to work on real-world problems that are meaningful to them. Shifting the focus of education from the transmission of knowledge to the development of students’ abilities necessitates the competence-based approach as an essential requirement of the modern educational environment. A key characteristic of this approach is integrated interdisciplinary cross-curricular connections in school.*

This article examines the possibilities for implementing cross-curricular connections in music education for students in primary schools. The aim is to present various ways in which the Music can be integrated with other school subjects. Such integration is expected to stimulate the holistic development of students. The study is based on ideas for cross-curricular connections in school proposed by students enrolled in the program Pre-school and Primary School Pedagogy at the “Angel Kanchev” University of Ruse. These future educators share concrete examples of connecting Music with other subjects taught at the primary level in general education schools.

Key words: *cross-curricular connections in school, music education, general education school.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Споделеното мнение на колегите – преподаватели от висши учебни заведения, учители от общообразователни училища, родителите, специалистите от различни професионални области, че българската образователна система не удовлетворява потребностите на съвременното поколение ученици е постоянна тема на дискусия. Учениците също изразяват усещане за безполезна от учебните предмети като подготовка за бъдещия им живот. Вследствие на това техните учители забелязват демотивация за учене, поради което търсят нетрадиционни, иновативни, интерактивни методи на преподаване с цел активизиране интереса на учениците към учебния процес. Дискутира се също академично ориентираното учебно съдържание за общообразователна подготовка, което води до загуба на интерес от страна на учениците и допълнителна демотивация.

В редица популярни и научни трудове фокусът на изследване е към развитието на личностните способности и придобиването на умения за справяне в живота чрез приложение на учебните знания, а не механичното им заучаване. Това се откроява и в текста на „Концепцията за промяна на учебните програми“, която беше представена от министъра на образованието и науката Красимир Вълчев в началото на месец февруари 2025 г.: „Българската система на училищно образование носи белезите на традиционните системи от 19-ти и 20-ти век – фокусирана върху предоставянето на знания, с вкоренена култура на заучаване и възпроизвеждане на знания. Ефективна в миналото и във формирането на базова грамотност, днес тя показва недостатъчна способност да изпълни другите, по-важни цели, които й възлагаме – формиране на умения и нагласи, личностно развитие, развитие на функционална и социално емоционална интелигентност, изграждане на трайна мотивация за учене. ... Прекалено амбициозните откъм съдържание и скорост, учебни програми не оставят

⁵ Докладът е представен на конференция на Русенския университет на 24 октомври 2025 г. в секция „Езикознание, литературознание и изкуствознание“ с оригинално заглавие на български език: МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО МУЗИКА В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ.

достатъчно време за формиране на умения, задълбочено учене и осмисляне.“ (Концепцията за промяна на учебните програми, 2025)

Съвременните ученици имат бърз достъп до голямо количество разнообразна информация чрез натискането на бутон или гласова команда. Когато познанието е достъпно само с един „клик“, запомнянето на голямо количество факти е демотивиращо. Учениците се нуждаят от умения, с които да управляват новите технологични инструменти и с които да се адаптират в социалната среда. Необходимо е да работят върху реални проблеми, които са значими за тях. Смяната на фокуса в обучението от преподаване на знания към развиване на способностите на учениците посредством повдигането на ключов кръг от въпроси налага компетентностния подход като необходимо условие за съвременната образователна среда. В книга № 2 „За прехода от знания към умения“, издадена от Министерство на образованието и науката в помощ на педагогическите специалисти (Компетентностен подход, 2019), се посочват основните характеристики на компетентностния подход:

- **интегрирано междупредметно взаимодействие;**
- практическа насоченост на обучението;
- ориентация към резултатите;
- прилагане на иновативни подходи и практики в процеса на преподаване и учене.

Целият образователен процес е свързан с отделни глобални теми и концепции, които трябва да се преподават взаимосвързано, за да бъдат разбрани. Акцентирането върху цялостта на изучаваното означава използване на различни междупредметни връзки при изясняване на понятия, процеси и явления. По този начин учениците виждат света в неговата цялост, както и приложимостта на чисто емпиричните знания. Така ученето става по-смислено и с по-дълбоко разбиране на учебния материал.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В съвременното образование се акцентира върху необходимостта от трансформиране на традиционните методи на преподаване към по-ангажиращи, междудисциплинарни и центрирани към ученика подходи. Един от перспективните методи е осъществяването на интегрирано междупредметно взаимодействие. В обучението по музика това се проявява като мощен инструмент за развиване на познавателни, емоционални и социални компетентности чрез взаимовръзка на музиката с други учебни дисциплини и житейски контексти.

Музикалнообразователната и възпитателна подготовка на учениците от начален етап на обучение в общообразователното училище в България се осъществява по учебни програми, които определят целите на обучението, учебното съдържание, очакваните резултати, дейностите за придобиване на ключови компетентности, както и междупредметните връзки с останалите учебни дисциплини в съответния клас. Учебните програми по Музика завършват с раздел, в който осемте ключови компетентности, описани в държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка, са отнесени към препоръчителни дейности и насоки за осъществяване на междупредметни връзки в обучението. (Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка)

Интегрираното предметно взаимодействие при музикалното обучение в общообразователното училище представлява стратегия, при която музиката се свързва с други учебни дисциплини или с различни аспекти на личностното развитие (емоционално, социално, познавателно). По този начин се създава цялостно и смислено учене, ползите от което могат да бъдат: по-задълбочено разбиране на музикалното изкуство, повишаване на мотивацията за учене, подобряване на междупредметните компетенции, активиране на множество мозъчни зони, развитие на паметта и вниманието, развитие на емоционална интелигентност, развитие на сътрудничество и комуникация, межкултурно разбиране, цялостно формиране на личността, индивидуален подход към учениците, възможности за творчество на учителите и други.

В настоящото изследване участват 161 студенти (95% жени и 5% мъже), които се обучават в специалности „Предучилищна и начална училищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика с чужд език“ (ОКС Бакалавър) на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и неговия филиал в град

Видин. По време на лекции и семинарни упражнения по учебната дисциплина „Методика на музикалното възпитание в началното училище“ бъдещите учители имат задачата да споделят идеи за дейности, чрез които ще се реализира взаимовръзка на учебният предмет „Музика“ с други предмети, които се изучават в началния етап на обучение в българските училища. В следващите Таблици 1 – 6. се представят техните предложения за осъществяването на интегрирано междупредметно взаимодействие, при което учебният предмет „Музика“ е основен и има водещо значение, а останалите предмети се използват, за да подкрепят ученето и усвояването на учебното съдържание по „Музика“. (Barnes, 2015)

Предоставените данни от студентите са събрани в периода 2021 – 2025 г. и са обработени чрез метода „контент-анализ“. Описаните във всяка таблица дейности са предложенията на студентите. Очакваният образователен ефект от тях показва, че бъдещите начални педагози намират подходящи начини, чрез които учебният предмет „Музика“ да взаимодейства с предметите „Български език и литература“, „Математика“, „Чужд език“, „Изобразително изкуство“, „Физическа култура и спорт“, „Човекът и природата“.

Таблица 1. Дейности за осъществяване на интегрирано междупредметно взаимодействие между учебните предмети „Музика“ и „Български език и литература“.

ДЕЙНОСТ	ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ/ РЕЗУЛТАТ
Учене на текстовете на песните за развитие и обогатяване на речта.	Подобряване на езиковата култура и паметта.
Пеене на песни за усъвършенстване на артикулацията, ясната дикция и правилния словоред.	Развиване на говорни и комуникативни умения.
Слушане и пеене на песни с герои от приказки, изучавани по български език и литература.	Формиране на междупредметни асоциации и емоционална ангажираност.
Търсене на подходящи думи, изречения за описание на емоционални преживявания при възприемане на музиката	Усъвършенстване на емоционалната интелигентност и речевата култура.
Описание на звукови картини.	Стимулиране на творческото мислене и езиковото изразяване.
Свързване на текстовете на песни, характерни за родния край, с музиката им.	Затвърждава се националната идентичност и езиковото богатство.
Анализиране на текстовете на песните.	Задълбочава се разбирането за смисъла и художествената стойност на текста.
Осмисляне на отношението „музикален звук – нота“ чрез „звук – буква“.	Подпомага се началното ограмотяване и слухово възприятие.
Създаване на мелодия по научно стихотворение.	Формира се музикално-езиков синтез.
Осмисляне на връзката между звука и думата – за по-силно изразяване на емоции и идеи.	Развива се чувствителност към изразните средства.
Свързване на римата и ритъма в поезията с музикалните ритми и мелодии.	Подобрява се езиковият усет и музикално-естетичното възприятие.

Взаимовръзката между предметите „Музика“ и „Български език и литература“ подпомага както езиковото, а така също емоционалното, художественото и творческото развитие на учениците. Песента се превръща в инструмент за обогатяване на речта, развиване на слуха и възпитаване на чувство за принадлежност към родния език и култура.

Таблица 2. Дейности за осъществяване на интегрирано междупредметно взаимодействие между учебните предмети „Музика“ и „Чужд език“.

ДЕЙНОСТ	ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ/ РЕЗУЛТАТ
Слушане и пеене на песни на чужд език.	Повишава се езиковата мотивация и културната осъзнатост.
Изучаване на азбуката с инструментален съпровод или ритъм.	Развива се слухова памет и асоциативно учене.

ДЕЙНОСТ

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ/ РЕЗУЛТАТ

Използване на чужди думи от учителя по музика.

Формира се междупредметна езикова компетентност.

Запознаване с чуждестранни музиканти и композитори.

Стимулира се интерес към културата и историята на езика.

Изучаване на думи от музикалната теория/ музикалното изкуство в часовете по чужд език.

Затвърждават се знанията чрез конкретен контекст и междупредметно взаимодействие.

Представяне имената на музикалните инструментите на български и чужд език.

Улесняване на запаметяването и разширяване на речниковия запас.

Песен за азбуката на чужд език.

Повишава се концентрацията и интереса към езика.

Изпълнение на песни и стихотворения на чужд език. Развиват се комуникативни и изразни умения.

Взаимовръзката между предметите „Музика“ и „Чужд език“ превръща ученето в емоционално, сетивно и културно преживяване. Ритъмът, мелодията и звукът действат като естествен мост между слуховото възприятие и езиковото усвояване.

Таблица 3. Дейности за осъществяване на интегрирано междупредметно взаимодействие между учебните предмети „Музика“ и „Математика“.

ДЕЙНОСТ

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ/ РЕЗУЛТАТ

Брое на тактове, нотни стойности и паузи.

Усъвършенстват се логическото мислене и точността.

Големина на интервалите – хармонично и мелодично разположение.

Развива се аналитично и абстрактно мислене.

Откриване мястото на тоновете върху петолинието чрез брое.

Подобрява се зрителната и слуховата координация.

Брое на линии и междулиния от петолинието.

Развива се внимание и наблюдателност.

Брое на тактовете в песента.

Формира чувство за структура и последователност.

Създаване на музикална пиеса с герои – цифрите, които пеят.

Стимулира се творческо и логическо мислене.

Учене на песен за цифрите.

Подпомагане на слуховата и механичната памет.

Математически задачи с нотните стойности.

Интегриране на логика и ритъм.

Брое на времената в тактовете чрез „тактуване с ръка“.

Подобряване на концентрацията и математическото мислене чрез движение.

Комбинирането на предметите „Музика“ и „Математика“ в учебния процес насърчава логическото и естетическото мислене на учениците, превръщайки ученето в забавно и смислено преживяване.

Таблица 4. Дейности за осъществяване на интегрирано междупредметно взаимодействие между учебните предмети „Музика“ и „Човекът и природата“.

ДЕЙНОСТ

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ/ РЕЗУЛТАТ

Учене на песни за природни явления, обекти, сезони, местности, животни.

Развива се наблюдателност и се възпитава отношение към опазване на природата и околната среда.

Коментиране на музикални произведения, посветени на природни явления и животни.

Развива се естетическо възприятие и аналитично мислене.

Разглеждане на връзката между музикалните тонове и природните звуци.

Формира се слухова чувствителност и познавателна активност.

Изучаване на българските традиции и празници, както и традициите на други народи.

Възпитава се уважение към културното многообразие.

Пеене на песни, които възпяват природата и хората в родния край.

Подпомага емоционалната връзка с Родината и природата.

ДЕЙНОСТ

Учене на песни, възпяващи важни личности от българската история.

Разпознаване на звуци от животни.

Свързване на тема за дишането при хора и животни с дишането при свирене на духови инструменти и пеене.

Посещения на театър, музеи, концерти, детски опери и оперети.

Песни за опазване на природата и грижа към околната среда.

Разглеждане и създаване на музикални инструменти, направени от природни материали.

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ/ РЕЗУЛТАТ

Формира се чувство за гордост и принадлежност.

Развива се слухово внимание и наблюдателност.

Подобрява се физическата култура и самоконтролът.

Възпитава се културно поведение и интерес към изкуството.

Възпитава се отговорно отношение към природата и околната среда.

Формира се екологично мислене и уважение към природата.

Чрез песните, звуците и изразните средства на музиката учениците опознават околния свят и изграждат емоционална връзка с него. Музикалното изкуство им помага да осъзнаят своята отговорност за опазването на природата и съхраняването на културното наследство.

Таблица 5. Дейности за осъществяване на интегрирано междупредметно взаимодействие между учебните предмети „Музика“ и „Изобразително изкуство“.

ДЕЙНОСТ

Изявяване на емоции и впечатления от музиката чрез рисуване.

Рисуване на символи от музикалната теория (ноти, ключ сол и др.) и музикални инструменти.

Запознаване с изразните средства на други изкуства.

Изработване на макет на музикален инструмент или ноти от хартия.

Рисуване на деца, които маршируват, танцуват или свирят на музикални инструменти.

Рисуване на картини, породени от програмна инструментална музика.

Слушане на музика като фон по време на рисуване.

Рисуване на илюстрации по текстове на песни.

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ/ РЕЗУЛТАТ

Формира се емоционална култура и творческо мислене.

Обогатяват се знанията за структурата на инструментите и музикалната теория.

Изгражда се междупредметна връзка и по-задълбочено художествено възприятие.

Изграждат се умения за работа с различни материали, възпитава се сътрудничество и самостоятелност.

Формира се връзка между ритъм, движение и образ.

Развива се способност за абстрактно мислене и асоциативност.

Създава се хармонична учебна атмосфера и естетическо преживяване.

Насърчават се личното изразяване и художественото мислене.

Връзката между двата предмета обединява различни сетивни канали, насърчава творчеството и подпомага цялостното художествено възпитание на учениците.

Таблица 6. Дейности за осъществяване на интегрирано междупредметно взаимодействие между учебните предмети „Музика“ и „Физическа култура и спорт“.

ДЕЙНОСТ

Използване на музика като част от общата физическа подготовка.

Музикални подвижни игри.

Учене на български народни танци, марш и валс.

Създаване на хореография върху позната песен.

Импровизиране на движения по музика от различни жанрове и стилове.

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ / РЕЗУЛТАТ

Подобряват се физическата активност, концентрацията и настроението.

Създава се радост от движението с усещане за ритъм.

Възпитава се любов към народното творчество и се развива чувството за метроритъм.

Развиват се творчество, увереност и самостоятелност.

Развива се творческо мислене и индивидуален стил.

ДЕЙНОСТ

Използване на енергична музика по време на игра за тонус.

Овластяване на основни движения: ходене, маршируване, бягане, скачане, упражнения с предмет, танцови стъпки (хоро, ръченица, валс)

ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕФЕКТ / РЕЗУЛТАТ

Подобрява се физическият и психическият комфорт на учениците.

Формира се музикално-двигателна култура и дисциплина.

Музиката подпомага координацията и издръжливостта на учениците, като превръща физическата активност в емоционално преживяване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Интегрираното междупредметно взаимодействие в обучението по музика води до гъвкаво, свързано и мотивиращо учене. Личностното и социално развитие на учениците се подобрява, а педагогическият инструментариум на преподавателите се обогатява. Описаните в настоящата статия предложения за осъществяване на интегрирано междупредметно взаимодействие поставят учебния предмет „Музика“ в центъра на това взаимодействие. Обучението на бъдещите начални учители по дисциплината „Методика на музикалното възпитание в началното училище“ ги насочва също към реализиране на междупредметни връзки, при които музикалното изкуство има подкрепяща и допълваща функция за останалите дисциплини от началния общообразователен етап на обучение в българското училище.

REFERENCES

Barnes, J. (2015) Cross Curricular Learning 3–14. London: Sage.

Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка

Компетентностен подход (2019). Книга „За прехода от знания към умения“. МОН <<https://www.mon.bg/obshto-obrazovanie/kompetentnosten-podhod/kompetentnosten-podhod-2/>>. Последно посещение: 10.10.2025 г.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОМЯНА НА УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ (2025). МОН. <<https://www.mon.bg/news/ministar-valchev-novite-uchebni-programi-tryabva-da-dadat-umeniya-za-profesiite-na-badestheto/>>. Последно посещение: 10.10.2025 г.